
Rozwój społeczeństwa informacyjnego a jakość życia. Spojrzenie na problem socjologa medycyny

Hanna Havshykova

Rozwój społeczeństwa informacyjnego przede wszystkim symbolizuje zwiększenie roli technologii i informacji w życiu społeczeństwa. Ten proces i jego wpływ na jakość życia ludzi (pojęcie, jakie obejmuje zdrowie fizyczne i psychiczne, aktywność społeczną człowieka, zaspokajanie podstawowych potrzeb, ocenę możliwości samorealizacji) są niejednoznaczne: z jednej strony, rozwój technologii informacyjnych rozszerza możliwości dla profilaktyki i leczenia różnorodnych zachorowań, a z innej – powiększa ich ilość i różnorodność. Następstwami socjalnymi warunkującymi proces rozwoju społeczeństwa informacyjnego są: przyspieszenie tempa życia, zwiększenie roli upośrednionego komunikowania, zmiana wartości egzystencjalnych w stronę racjonalizmu, wolnomyślności, indywidualizmu, tolerancji. Do następstw psychomedycznych zalicza się zwiększenie liczby cierpiących na choroby socjopsychosomatyczne, związane z pojęciem stresu społecznego (uznawanego przez WHO za „nową najpowszechniejszą cywilizacyjną chorobę stulecia”) i brakiem umiejętności adaptacyjnych, jak również pojawienie się nowej grupy neurologicznych, psychicznych zjawisk (jaskrawym przykładem tych ostatnich są „uzależnienia technologiczne”). Zmiana obrazu chorób jest zagadnieniem często rozpatrywanym przez socjologów medycyny, którzy już dawno udowodnili, że główny wpływ na wskaźniki zapadalności i umieralności mają warunki społeczne, ekonomiczne i kulturowe. Potwierdza to również analiza etiologii chorób w trzech epokach historii społeczeństwa, gdzie zaznacza się wyraźnie korelacja pomiędzy trybem życia człowieka a zmianami patologicznymi w organizmie. Właśnie ograniczenie głównych zagrożeń epidemiami, a również rozwój technologii, zmieniły gruntownie obraz chorób w nowoczesnym społeczeństwie. Współczesna medycyna ma mniej problemów z chorobami ostrymi, a znacznie więcej z zaburzeniami przewlekłymi i degeneracyjnymi, problemami wywołanymi antyzdrowotnym stylem życia człowieka.

Zagadnienie społeczeństwa informacyjnego, które przez długi czas było rozpatrywane jako pojęcie wyłącznie teoretyczne i abstrakcyjne, staje się coraz częściej tematem empirycznych badań naukowych, z których powstają publikacje. Aktualność tego pojęcia udowadnia duża liczba artykułów na różnorodne tematy bezpośrednio związane z pojęciem społeczeństwa informacyjnego. Coraz częściej powstaje pytanie o negatywne skutki formowania społeczeństwa informacyjnego w epoce rozwoju technologii informacyjnych i środków szybkiego przekazu informacji. Pośród problemów badawczych, które tłumaczą, że społeczeństwo informacyjne to nie tylko „dobrze”, ale bardzo często i „źle”, są następ-

ne: uzależnienie od komputera, a raczej uzależnienie od Internetu, uzależnienie od korzystania z internetowych stron erotycznych czy również korzystanie ze stron www dotyczących seksu, nadmierne korzystanie z Internetu w pracy, negatywne skutki gier komputerowych i inne.

Ostatnia dekada charakteryzuje się powstaniem dużej liczby prac o wpływie komputera i nowych multimediiów na zachowanie i psychikę człowieka od strony nauk behawioralnych i również medycznych. Te prace najczęściej zostają opublikowane w rzędzie czasopism, które w większym czy mniejszym stopniu specjalizują się w tematyce społeczeństwa informacyjnego i jego wpływie na społeczeństwo i na każdą jednostkę. Dla przykładu można wymienić takie czasopisma w języku angielskim, jak: *Cyberpsychology and Behavior* (USA), *Journal of Behavioral Health Services and Research* (USA), *Behavioral Healthcare Tomorrow* (USA), *Telemedicine and Virtual Reality*, *Psychology of Addictive Behaviors*, *Journal of the Society of Psychologists in Addictive Behaviors* (USA), *Psychological Reports* (USA), *International Journal of the Addictions* (UK), *Canadian Medical Association Journal* (Canada), *British Journal of Psychology* (UK), *Journal of American College Health* (USA), *Journal of Occupational Health Psychology* (USA), *American Journal of Orthopsychology* (USA), *Journal of Affective Disorders*, *Sexual Addiction and Compulsivity* (USA), *Journal of Sex Research* (UK), *Stress Medicine* (Canada), *Employee Assistance Quarterly* (USA), *Journal of Psychological Nursing and Mental Health Services* (USA), *Science*, *Lancet*, *Social Science and Medicine*, *Substance Use and Misuse* (USA), *Addictive Behaviors*, i inne. W Polsce, dla przykładu, takimi czasopismami są *Sztuka Leczenia*, *Psychiatria Polska* (zestawienie bibliograficzne 2002: 1–120).

Mówiąc o literaturze poświęconej społeczeństwu epoki cybernetycznej, nie wolno pominąć źródeł internetowych, które są w mniejszym stopniu kontrolowane, ale zawierają również dużo ciekawych informacji na wyżej wymieniony temat. Moim zdaniem, jednym z najpełniejszych materiałów jest książka internetowa o psychologii cyberprzestrzeni *The Psychology of Cyberspace* Johna Sulera z Uniwersytetu Rider (USA). Materiał Sulera nie tylko opisuje zjawiska postrzegane w przestrzeni cybernetycznej Internetu, ale również tłumaczy, dlaczego to środowisko ma taki mocny wpływ na niektóre jednostki. Decyduje o nim pośredni charakter komunikacji w Internecie oraz anonimowość tego medium (Suler, 2003: 1–230). Ogólnie mówiąc, epoka postprzemysłowa, charakterystyczną cechą której jest wykorzystanie różnorodnych technologii, jest epoką upośrednionego komunikowania w świecie szybkiego przekazu informacji. To odbija się na procesach społecznych, a więc zwiększa się rola racjonalizmu, wolnomyślności, tolerancji i jednocześnie nietolerancyjności w stosunkach między ludźmi. Rośnie również fragmentyzacja życia społecznego oraz indywidualizm.

Dlaczego jakość życia? Holistyczne podejście do wszystkich zjawisk we współczesnych naukach behawioralnych wymaga wykorzystania takiej kategorii, która pozwoliłaby przedstawić zjawisko całościowo i z różnych stron. Taką kategorią jest kategoria jakości życia. Według polskiego socjologa, Jana Rutkowskiego, jakość życia jest to subiektywna ocena zaspokojenia potrzeb jednostki (Kaleta, 1995: 3–48). Składa się ona z zaspokojenia

potrzeb materialnych, duchowych, oceny perspektyw realizacji siebie i swego potencjału osobistego w życiu, i to wszystko razem jest oparte na hierarchii wartości każdej oddzielnej jednostki (Banka, Derbis, 1994: 23–40). Tak więc w skład jakości życia wchodzi: zdrowie fizyczne i psychiczne, ocena możliwości realizacji potencjału osobowości w danych warunkach istnienia jednostki.

Kategoria jakości życia jest często wykorzystywaną kategorią socjologii medycyny. Ta ostatnia jest nauką, która zajmuje się analizą kategorii zdrowia i choroby, a również bada przyczyny chorób współczesnych i powstania nowych chorób o charakterze fizycznym, jak i psychicznym, analizuje determinanty umieralności i zapadalności, korelacje między stylem życia człowieka a chorobami (Piątkowski, 2002: 2–7). Zmiana obrazu chorób jest zagadnieniem często rozpatrywanym przez socjologów medycyny, którzy już dawno udowodnili, że główny wpływ na wskaźniki zapadalności i umieralności mają warunki społeczne, ekonomiczne i kulturowe. Potwierdza to również analiza etiologii chorób w trzech epokach historii społeczeństwa, gdzie zaznacza się wyraźnie korelacja pomiędzy trybem życia człowieka a zmianami patologicznymi w organizmie. Właśnie ograniczenie głównych zagrożeń epidemiami, a również rozwój technologii zmieniły gruntownie obraz chorób w nowoczesnym społeczeństwie. Współczesna medycyna ma mniej problemów z chorobami ostrymi, a znacznie więcej z zaburzeniami przewlekłymi i degeneracyjnymi, problemami wywołanymi niezdrowym stylem życia człowieka (Sokołowska, 1986: 31–50).

Z perspektywy socjologii medycyny widać wyraźnie, iż tworzenie się społeczeństwa informacyjnego oraz nowej epoki informacyjnej powoduje zarówno modyfikację dotychczas występujących chorób, jak i pojawienie się zupełnie nowych. Następstwami psychomedycznymi jest zwiększenie liczby osób cierpiących na choroby socjopsychosomatyczne związane z pojęciem stresu społecznego (uznawanego przez WHO za „nową najpowszechniejszą cywilizacyjną chorobę stulecia”) i brakiem umiejętności adaptacyjnych u niektórych jednostek, jak również pojawienie się nowej grupy neurologicznych, psychicznych zjawisk (przykładem tych ostatnich są „uzależnienia technologiczne”). Jak już wspomniano, rozwój społeczeństwa informacyjnego to przede wszystkim zwiększenie roli technologii, informacji w życiu społeczeństwa, zmiana charakteru międzyludzkiej komunikacji. Z pewnością można więc twierdzić, że ten proces i jego wpływ na jakość życia ludzi jest niejednoznaczny i często negatywny: z jednej strony, rozwój technologii informacyjnych rozszerza możliwości dla profilaktyki i leczenia różnorodnych zachorowań, a z drugiej – zwiększa się ich ilość i różnorodność chorobotwórczych stanów psychicznych i psychologicznych.

Bibliografia

- [1] Banka A., Derbis R. (red.) 1994: *Psychologiczne i pedagogiczne wymiary jakości życia*, Poznań–Częstochowa.
- [2] Goban-Klas T., Długosz K. 2003: *Generacja sms-ów*, <http://www.nomadx.republika.pl/cybersociety/sms.html> (03.03.).

-
- [3] Goban-Klas T., Sienkiewicz P. 2003: *Spoleczeństwo informacyjne: szanse, zagrożenia, wyzwanie*. <http://users.uj.edu.pl/~usgoban/agh.html> (03.03.).
- [4] Goban-Klas T. 2003: *Www. kulturapolska – edu. czy com.?* <http://www.csw.art.pl/konwersatorium/klas.html> (03.03).
- [5] Haber L. (red.) 2001: *Mikrospoleczność informacyjna*, Kraków.
- [6] Haber L. (red.) 2001: *Mikrospoleczność informacyjna. Na przykładzie miasteczka internetowego Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie*, Kraków.
- [7] *Jakość życia i warunki bytu*. 1991: tom 40, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- [8] Kaleta A. 1995: *Jakość życia mieszkańców wsi regionu uprzemysłowionego*, Toruń.
- [9] Kossowski O. 1997: *Czy uzależnienia są ucieczką człowieka przed otaczającą go rzeczywistością?* *Sztuka Leczenia*, tom III, nr. 3.
- [10] Piątkowski W., Titkow A. (red.) 2002: *W stronę socjologii zdrowia*, Lublin.
- [11] Sokołowska M. 1986: *Socjologia medycyny*, Warszawa.
- [12] Suler J. 2003: *The Psychology of Cyberspace*, <http://www.rider.edu/users/suler/psycyber/psycyber.html> (07.03).
- [13] *Zestawienie bibliograficzne po problematyce społeczeństwa informacyjnego 2002*, Biblioteka Akademii Medycznej w Lublinie.